

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabeth RynningDatum
2021-02-25Dnr
R 28-2021
R 29-2021Sid
1 (3)Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm**Yttrande över promemoriorna Tillfälliga nedstängningar och förbud för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 och Ändringar i begränsningsförordningen**

(S2021/01499 och S2021/01524)

Riksdagens ombudsmän (JO) har beretts tillfälle att yttra sig över de rubricerade promemoriorna.

Jag vill inledningsvis påminna om att jag i yttrande den 18 december 2020 har framfört principiella synpunkter på förslaget till den tillfälliga Covid-19-lagen (S2020/09214, JO:s dnr R 144-2020). Vissa av de synpunkterna gör sig gällande även i dessa ärenden. Utifrån de aspekter som JO har att beakta har jag valt att i övrigt begränsa mitt yttrande till följande synpunkter.

Tillfälliga nedstängningar och förbud för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19

I den remitterade promemorian (S2021/01499) presenteras ett utkast till en förordning om tillfälliga nedstängningar och förbud för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19.

Övergripande synpunkter

Mot bakgrund av det nuvarande smittläget har jag förståelse för att det kan komma att uppstå behov av ytterligare och kraftfulla åtgärder för att begränsa smittspridningen av covid-19. Det framstår inte som orimligt att åtgärder av det slag som föreslås i promemorian kan bli nödvändiga och behöva vidtas skyndsamt. Det är givetvis positivt att regeringen säkerställer att det i så fall finns ett beredningsunderlag.

Rent allmänt vill jag framhålla att det är svårt att förutse under vilka närmare förhållanden den aktuella förordningen kan komma att träda i kraft och i vilka delar. Det anges i promemorian att behovet måste grunda sig på en bedömning av det epidemiologiska läget samt att behövliga upplysningar och yttranden om smittläget ska inhämtas från berörda aktörer inför ett beslut. Med hänsyn till att förslagets ingripande karaktär vill jag särskilt understryka vikten av att åtgärderna grundar sig på ett tillförlitligt underlag och inte blir mer långtgående än

nödvändigt. Jag instämmer i bedömningen att åtgärderna bara bör gälla under en kortare tid och finner inte anledning att invända mot den föreslagna giltighetstiden om fyra veckor. En viktig aspekt i sammanhanget är att förordningen ska underställas riksdagen inom en vecka och att riksdagen därmed tämligen omgående får möjlighet att bedöma rimligheten av såväl åtgärderna som förordningens giltighetstid.

Särskilt om kostnadsmässiga konsekvenser (avsnitt 5)

Som en del i proportionalitetsbedömningen avseende planerade smittskydds-föreskrifter måste åtgärdernas negativa konsekvenser för berörda enskilda beaktas. Det blir därvid av betydelse i vilken utsträckning exempelvis företag, föreningar och enskilda näringsidkare som drabbas ekonomiskt till följd av åtgärderna kan få tillgång till olika stödformer. Det är viktigt att det beslutas om ekonomiskt stöd och andra åtgärder men också att stödet blir tillgängligt i praktiken och att handläggningen fungerar på ett tillfredsställande sätt.

Jag noterar i sammanhanget att det nya nedstängningsstöd som aviserats måste godkännas av Europeiska kommissionen, och att regeringen i annat sammanhang har uppgett att den aktuella regleringen tidigast kan träda i kraft i början av april. Jag kan inte heller underlåta att nämna att JO har tagit emot ett flertal anmälningar som rör Tillväxtverkets handläggning av ärenden om stöd vid korttidsarbete. Klagomålen rör dels att Tillväxtverket inte lyckas leva upp till sin service-skyldighet när det gäller information om pågående ärenden och när beslut samt utbetalning kan förväntas, dels att myndigheten har orimligt långa handläggningstider. De ger sammantaget en bild av att många företagare inte anser sig få den hjälp de behöver för att hantera den aktuella krisen. Tillväxtverkets hantering i dessa avseenden är föremål för utredning i flera ärenden hos JO (bl.a. dnr 7165-2020 och 7242-2020). Jag vill mot denna bakgrund framhålla vikten av att de myndigheter som får i uppdrag att handlägga olika stödåtgärder har kunskap, systemlösningar och bemanning för att kunna hantera ärendena på ett skyndsamt och rättssäkert sätt.

Ändringar i begränsningsförordningen

Förslagen i promemorian (S2021/01524) innebär bl.a. nya begränsningar för vissa verksamheter som i dag inte omfattas av förordningen (2021:8) om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 (begränsningsförordningen). Därutöver föreslås ett nytt regelverk för smittskyddsåtgärder vid allmänna sammankomster och offentliga tillställningar, i syfte att möjliggöra lättnader i begränsningarna när smittskyddsläget så medger.

Övergripande synpunkter

Min bedömning är att förslagen i promemorian framstår som genomarbetade och att de ger bättre möjligheter till sakligt grundade, proportionerliga och rättvisa begränsningar, anpassade efter olika verksamheters förutsättningar. Det är angeläget att verksamheter av samma art lyder under samma slags regler, bl.a. för att öka förståelsen för och trovärdigheten av de åtgärder som vidtas. Jag ställer mig positiv till att regeringen förbereder förändringar i regelverket för allmänna

sammankomster och offentliga tillställningar för att lättnader i den regleringen ska kunna träda i kraft så snart smittläget tillåter. Jag delar också den uppfattning som kommer till uttryck på flera ställen i promemorian, där det framhålls att myndigheternas överväganden ska analyseras och dokumenteras i en konsekvensutredning.

Förteckning av förvaltningsmyndigheters föreskrifter (avsnitt 9)

Förslaget att en myndighet ska få i uppdrag att föra en förteckning över föreskrifter som har meddelats av förvaltningsmyndigheter eller kommuner med stöd av aktuella bemyndiganden är i sig positivt. Det är angeläget att regeringen får en samlad bild av de föreskrifter som meddelas för att dels kunna vidta åtgärder om föreskrifterna blir för långtgående, dels hålla riksdagen informerad om fri- och rättighetsinskränkningar. Jag efterlyser dock en närmare beskrivning av hur detta uppdrag ska hanteras i praktiken. Det kan t.ex. finnas behov av att införa en underrättelseskyldighet för de förvaltningsmyndigheter och kommuner som utfärdar föreskrifter av de aktuella slaget.

Allmänna sammankomster och offentliga tillställningar (avsnitt 10)

I promemorian nämns att begränsningen av antalet deltagare till åtta personer bör kvarstå men omprövas kontinuerligt och upphävas eller ändras för att inte gälla längre eller omfatta annat än det som är nödvändigt. Jag vill med anledning av det erinra om att JO i ett yttrande över promemorian Förbud mot att hålla allmänna sammankomster och offentliga tillställningar med fler än åtta deltagare, fört fram invändningar mot att begränsningen av deltagarantalet skulle gälla tills vidare (Ju2020/04130, JO:s dnr R 131-2020). JO ansåg att begränsningen i stället skulle gälla endast en viss angiven tid, och att fyra veckor framstod som en godtagbar giltighetstid. Den synpunkten gör sig fortfarande gällande.

Övrigt

I den föreslagna nedstängningsförordningen används ordet badanläggning i syfte att tydliggöra att alla anläggningar med simbassäng omfattas, oavsett om bassängen ligger inomhus eller utomhus. Samtidigt föreslås att ordet badhus i begränsningsförordningen ersätts med ordet badanläggning. Det kan finnas anledning att också överväga om motsvarande ändring bör göras i covid-19-lagen (se 5 § första stycket 2 och prop. 2020/21:79 s. 93).

Inför upprättandet av detta yttrande har jag samrått med justitieombudsmannen Per Lennerbrant i de delar som rör allmänna sammankomster och offentliga tillställningar.